

CEMLERDE DEYİŞLERİN YERİ

CEMLERDE DEYİŞLERİN YERİ

İlhan Cem Erseven

Araştırmacı-yazar

Alevi-Bektaşî kültürünün en önemli ve başta gelen öğelerinden biri hiç kuşkusuz Cem olayıdır. Cem, sözlük anlamıyla toplanmak, bir araya gelmek, muhabbet etmek gibi anlamlara sahip olsa da dışsal ve içsel yapısıyla sosyal bir eylemdir, yani Alevi-Bektaşîlerin, yüzyıllardır yapıla yapıla gelenekselleşmiş olan günlük yaşamlarının, "talip" denilen canlarla birlikte ibadet olarak sergilenmesidir. Cem'e, ayrıca Ali Cemi, Görgü Cemi, İçeri Kurbanı da denilir.

Alevi Cem'i, hakikat sırrını gizlemek, korumak ve gelecek kuşaklara aktarmak için seçilmiş en eziyetli ve zor bir yoldur. Aleviler, onbinlerce yıldır bu eziyetli yolda ağır bir zulüm yükü altında büyük bedeller ödeyerek, çeşitli katliamlara uğrayarak Alevi Cem'ini canlı tutmayı, günümüze dek yaşatmayı bilmişlerdir. Bunda da en büyük görev ve yük başta Dede dediğimiz yol erenleri ile telli Kur'an sahipleri halk ozanları, yani zakirlerdir.

Cemde 12 hizmet görülür. Her hizmet için de görevliler yer alır. Oniki hizmet, günlük yaşamda yapılan sosyal eylemlerin, yani yaşamla ilgili uygulamaların, ritüel yönü ağır basan, bir inançtır.

Cem, toplumsal arınma yeridir. Kişi buraya gelirken, özünü, inancını sorgulayarak gelir. Bilir ki burada halk divanı vardır. Suçu varsa hesap vermek, şikayetçi ise hesap sormak için oradadır. Pir'in huzurunda ruhen arınacaktır, canlar arasında saygınlığı artacaktır. Cana kıymış, eşini haksız yere boşamış, hırsızlık yapmış bir kişi özgürce camiye gidip rahatlıkla namaz kılabilirken, Allah-Muhammed-Ali divanı denilen, Ele-Bele-Dile sahip olma ilkesinin ana kural olduğu yer olan cemevine böyle birisi kesinlikle giremez. Bırakın girmeyi, cesaret bile edemez.

Alevi inancında Cem, "ölmeden önce ölmek" demektir, yani mahşer günü gelmeden hesabını verin, öte dünyaya kul hakkı ile gitmeyin, hiç kimseyle alacaklı verecekli olmayın, alnınız açık, yüzünüz ak olsun, dürüst, mert, iyi karakterli, olgun insanlardan olun, halk sizden razı olsun ki Hak da sizden razı ola, demektir.

Bilindiği gibi cemlerde oniki hizmet, belli bir sıraya göre yerine getirilirken, kuşkusuz cemlerin teatral ve sembolik gösterimi yanısıra göze ve de kulağa çarpan en belirgin özelliklerinin başında deyişler ve semahlar gelir. Dedenin en büyük yardımcılardan biri olan, Zakirler (sazcılar), Alevi-Bektaşî tekke ozanlarından deyişler okuyarak ceme ayrı bir renk katarlar. Zakir, cemdeki oniki hizmet sıralamasında yer alan, deyiş, duvaz-imam, miraçlama söyleme ve saz çalma görevlerini yerine getiren kimsedir. Cemde yapılan müzik, söylenen deyişler, eğlence içerikli değil, Alevi-Bektaşî inanç ve kültürünün gelişmesini sağlayacak ana unsurlardır.

Cemlerde söylenen deyişler, içerik olarak alevi-bektaşî kültüründe yer alan önemli konuları işler. Gelen talipler, bu deyişler sayesinde Alevi inancını ve felsefesini, bağlamanın da katkısıyla öğrenir. Söylenen deyişler rasgele seçilmiş şiir örnekleri

değil, hepside Alevi tekke edebiyatının ve şiirinin önde gelen ulu isimlerine ait, içeriği derin, felsefi yönü ağır basan öğretici şiirlerdir. Cemlerde yapılan her hizmete özgü, o hizmetin önemini anlatan, daha çok üç deyiş söylenerek o hizmet kutsanmış olur. Zakirler, cemde salt deyiş okumazlar. Ayrıca nefes, duvaz-imam, devriye, tevhid, miraçlama gibi ritüelleri açıklayan şiirler de okunur. Bu şiirler, daha çok Alevi tasavvufunu ve yol inancını çok iyi bilen tarikat ehli halk ozanlarından seçilir ki bunların başında Şah Hatayi, Pir Sultan Abdal, Kul Himmet, Virani, Kul Nesimi, Dedemoğlu gelir.

Kısaca bunları inceleyelim.

Deyiş: Deme diye de adlandırılır. Serbest konulu, güncel yaşamı, sorunları ve Alevi inancını konu edinen, Alevi felsefesine göre betimleyen ve az da olsa öğretici yönü bulunan, saz eşliğinde kendine özgü bir makamla söylenen şiir biçimidir. Genellikle 8'li hece ölçüsüyle yazılır.

Örneğin,

Seyyah olup şu alemi gezerim
Bir dost bulamadım gün akşam oldu
Kendi efkarımca okur yazarım
Bir dost bulamadım gün akşam oldu
-Kul Himmet-

Dostun bahçesine bir hoyrat girmiş
Korudur hey benli dilber korudur
Gülünü dererken dalını kırmış
Kurudur hey benli dilber kurudur
-Pir Sultan Abdal-

şiirleri birer nefestir. Görüldüğü gibi günlük yaşamla ilgilidir.

Yine Pir Sultan Abdal'a ait şu nefeste de görüldüğü gibi Alevi yolunun zorluğu anlatılmaktadır. Bir de uyarı yapılmaktadır.

Güzel aşık cevrimizi
Çekemezsin demedim mi?
Bu bir rıza lokmasıdır
Yiyemezsin demedim mi?
Yemeyenler kalır naçar
Gözlerinden kanlar saçar
Bu bir demdir gelir geçer
Duyamazsın demedim mi?
Çıkalım meydan yerine
Erelim Ali sırrına
Canı başı Hak yoluna
Koyamazsın demedim mi?
Pir Sultan Abdal şahımız
Hakka ulaşır rahımız
Onik'imam katarımız
Uyamazsın demedim mi?

Cemde, zakirlerin söylediği deyiş ve duvaz-imamların yanısıra Dede tarafından söylenen dualar ve gülbanklar da şiir kuramı (poetika) açısından incelendiğinde

kendine özgü bir şiir görüntüsü verir.Öyleki Dedenin okuduğu düzyazı biçimindeki dualar, sanki dizeler yanyana dizilmiş gibi bir görüntüdedir, hatta kendi içinde müziğini de saklı tutar.Örneğin, cemin başlaması sırasında Dede, sağında Gözcü ile meydana girerken secdeye varır ve dar'a durup Rehber'e şöyle der."Hu erenler! Cemlerimiz Kırklar cemi, görevimiz Hazreti Hüseyin'in yeri, yardımcımız Hak-Muhammed-Ali, gözcümüz, bekçimiz Hızır Nebi ola. Hayır himmet erenler.." Bunu şiir biçiminde şöyle sıralayabiliriz:

Hû erenler!

Cemlerimiz Kırklar cemi,
Görevimiz Hazreti Hüseyin'in yeri,
Yardımcımız Hak-Muhammed-Ali,
Gözcümüz bekçimiz Hızır Nebi ola.
Hayır himmet erenler...

Nefes: Daha çok dinsel içeriği bulunan şiirlerdir.Öğüt veren, ders veren, Alevi felsefesini yansıtan şiir-müzik biçimi olarak Alevilikte en gelişmiş türdür.Nefesin de deyiş türü müziği vardır, bağlama eşliğinde söylenir.

Örnek:

Uyur idik uyardılar
Diriye saydılar bizi
Koyun olduk ses anladık
Sürüye saydılar bizi
-Pir Sultan Abdal-
Pirim hünkar Hacı Bektaş Veli'sin
Cümlenin muradını verici sensin
Kemanım yok, şek getirmem Ali'sin
Müminin niyazı orucu sensin
Nuru vardır Muhammed nurunda
İkisi bir oldu Ali serinde
Sıratla, nizanda mahşer gününde
Aleme sualı sorucu sensin.

-Pir Sultan Abdal-

Vahdet kaynağından dolu içenler
Kanmıştır badeye şarap istemez
Hakikat sırrına candan erenler
Ermiştir mahbuba mihrap istemez
Bu yolda can yoktur canan isterler
Gönül kabesinde erkân isterler
Ademe secdeyi her an isterler
Başka bir ibadet sevap istemez.

-Kul Nesimi-

Şimdi Kul Nesimi'nin iki dörütlüğünü sunduğum bu nefes'ini irdeleyecek olursak özetle şunlar söyleniyor:

Bizler, bizi ebedi gerçeğin özüne götüren birlik dolusunu içtik.Bu nedenle şaraba gereksinim kalmadı.Asıl gerçeği, sonsuz gerçeğe ulaşarak sevgiliye (Hak'ka) kavuştuk.Bunun için mihraba (camiye) gitmeye de gerek yok.

Bizim yolumuzda canın önemi yoktur.Biz cananı (sevgiliyi, sonsuz gerçeği) arıyoruz.Gönlü Kabe bilir, gönüle ulaşma yolunun kurallarına uyarız.Biz, bu nedenle, insana secde ederiz.

Cemlerde, Dede, yerine, posta oturduktan sonra ceme katılan canlara, Alevi-Bektaşî kültürüyle ve dünyada, ülkemizde olup bitenlerle ilgili aydınlatıcı bir açış konuşması yapar.Konuşma, gelen canlara daha çok öğüt verici, uyarıcı ve ahlâksal içeriklidir.Konuşmanın bitiminde Zakir, isterse kendi bildiği deyişlerden üç deyişi okur.

Ne ararsın baba derviş
Dervişlerde dem bulunur
Bekle pirin eşiğini
Derdine derman bulunur.
Eğer olur isen hasta
Gel derdine derman iste
İhlasla varırsan dosta
Ölür isen can bulunur.
Alçağa indir özünü
Turaba çevir yüzünü
Pişir de söyle sözünü
Arasında ham bulunur.
Şah Hatayi'm özün takın
Özünü Mervan'dan sakın
Kudretten değer okun
Yarasına em bulunur.

Sevdiğim Allah bir, Muhammed bir
Üç güzel severim eli neyerim
Gülbangı çekilen Bektaş-i Veli
Daha senden gayri kulu neyerim.
Bir güzel severim selvinin dalı
Dostun muhabbeti oğulun balı
Başına bağlamış yeşili alı
Arının yaptığı balı neyerim.
Kul Himmet üstadım artıyor derdim
Kalbimde ihlasım dilimde virdim
Server Muhammed'in yüzünü gördüm
Dünya dedikleri çölü neyerim.

Alevi halk ozanları, yollarının, inançlarının kurallarını sık sık deyişlerinde dile getirmişlerdir.Alevi cemlerinde bulunanlar mezheplerini İmam cafer'e bağlarlar, "Biz Caferiyiz" derler.Alevi cemlerinde sevgi egemendir.İnsanın kişiliğini, benliğini, düşüncesini kutsal bilmek gerekir.Bu benliğe ve bu benliği anlatmaya yarayan sözler, nefeslerdir. Alevi cemlerinde görülen "mahkeme", dem alma, söyleşmeler ve sonunda kişilerin birbiriyle kaynaşıp sen, ben sorunlarını ortadan kaldırmaları, hep Alevi ozanlarının şiirleriyle unutulup gitmekten kurtulur.Deyiş, nefes denilen şiirler, bu

kuralları sürekli canlı tutarlar.

Duvaz-imam: Farsça kökenli olup 12 İmam anlamına gelir.Bu da gösteriyor ki bu tür şiirlerde 12 İmam'ın adı geçmektedir.Sıra ile ya yakarma, ya da anma biçiminde anılan 12 İmam'a, kimi deyişlerde Hacı Bektaş Veli, Abdal Musa, Fatma Ana da katılır.Deyişlerden sonra cemlerin en temel şiirlerinden biridir.Bu da kendine özgü müzikle birlikte söylenir.

Örnek:

Muhammed'in nurun gördüm diyenler
Hû diyerek ona uyanlardanız
Arşta nur katına vardım diyenler
Ali sedasını duyanlardanız
Hasan, Hüseyin cem evinde dediler
Fatma'nın gül kucağında kodular
Seherin virdini onlar yudular
Dört teni bir cana saranlardanız
Zeynel Abidin'le elveda kıldık
Muhammed Bakır'la zindanda kaldık
İmam Cafer ile ummana daldık
Mansur ile dâra duranlardanız
İmam Rıza ile bir bağa girdik
Mizan teraziyi ol ozaman gördük
İmam Kazım ile gülleri derdik
Şah merdan güllerini derenlerdeniz
Taki, Naki dost elinin çerağı
Hasan'ül Askeri ilmin durağı
Muhammed Mehdi'ye duyduk firağı
O hasreti bugün soranlardanız
Yanyatır Oğlu der şah Merdan Ali
Ali'yi sevenin olmuşum kulu
Gönülden o Şah'a bulmuşuz yolu
Gaiplerde gezen erenlerdeniz biz.

-Yanyatır Oğlu-

Duvaz-imamlar, genellikle oniki hizmet bitiminde Dede, hizmetlileri dualadıktan sonra Zakirler, hem hizmeti kutsamak, hem de Oniki İmamları anmak için duvaz-imam okur. Şimdi sırasıyla 12 hizmetleri ve söylenen duvaz-imamlara bir göz atalım: Süpürge hizmeti sırasında, Faraş denilen süpürge görevlisi meydana üç kez süpürge çaldıktan sonra süpürge sol koltuğunda dar'dayken Süpürge tercümanını okur. Süpürge hizmetiyle temelde, canların çevreci bilince sahip olmaları amaçlanmaktadır. Meydanı süpürmekle hem cemevi temizlenmiş, hem de cem sırasında yapılan görgü töreniyle kötü ruhlar ve günahlar kapı dışarı edilmiş sayılır. Herkes kendi evinin önünü süpürürse mahalle temiz olur düşüncesi yer almaktadır. Ayrıca kişi, cem bitiminde evine dönerken batını anlamda hem bedensel, hem kalben temizlenmiş olarak dönmektedir. Süpürgeci, dar'dayken şu tercümanı okur. Tercüman, belli bir hizmete başlarken okunan, kısa ve çoğu Türkçe, nesir ya da manzum biçiminde düzenlenmiş, Alevilik-bektaşılık inancını, düşüncesini öz olarak veren dualardır.

Örnek: (Aşağıdaki gülbankta Süpürgeci, üstlendiği görevi bildiriyor, Dede'den görev için izin istiyor)

“Destur Pirim!

Güruh-i Naciyim,

Kırklar Meydanında süpürgeciyim,

Pir divanında durucuyum.

Hüseyn-i Kerbela için gözlerim kan yaştır,

Lanet olsun Yezid'in bağı kara taştır,

Erenler meydanında Aliyel-Mürteza baştır,

Pirimiz Kırklar içinde Seyyid-i Ferraş'tır.

Allah, eyvallah... Nefes Pirdedir."

Meydan postu serildikten sonra diğer hizmetler başlar. Bu sırada Dede, Oniki Hizmet sahiplerinin meydana çağırır. Zakir, Oniki Hizmet deyişini okurken, adı anılan hizmet sahibi meydanın ortasına gelir ve Dede'nin karşısında dar'da beklerler.

Haktan bize nida geldi

Pirim sana beyan olsun

Şahtan bize name geldi

Rehberime haber olsun.

Şah kuluna kıldı nazar

Dört kalıptan adem süzer

Zeval gelmiş cemi bozar

Gözcü sana haber olsun.

Zakirin zikri saz ile

Kur'an okur avaz ile

Mümin müslüm niyaz ile

Zakirlere haber olsun.

Hak kuluna nazar eyler

Hakkın kelamını söyler

Mümin gelmiş mürvet diler

Peyik sana haber olsun.

Mümini çekti meydana

Münkiri sürdürdü zindana

Hizmet verildi Selman'a

Faraşçıya haber olsun.

Mümin yolun yakın ister

Münkirlerden sakın ister

Delil yanmaz yağın ister

Delilciye haber olsun.

Bu yola giden nacidir

Erenler kardeş bacıdır

Cem kilidi kapıcıdır

Kapıcıya haber olsun.

Zakirlerin zikri sazdır

Okunan deyiş duvazdır

Mümin hak ile niyazdır
Niyazcıya haber olsun.
Hak kuluna kıldı rahmet
Sana niyaz Ya Muhammed
Hizmet görüldü muhabbet
Tezekâre haber olsun.
Yola giden haslar hası
Mümin giyer Hak libası
Doldur ver engürün tası
Sakkacıya haber olsun.
Şah Hatayi'm varı geldi
Müminlerin kârı geldi
Hakkın armağanı geldi
İznikçiye haber olsun.

Böylece tüm hizmetler deyişler eşliğinde kutsanmış, hizmet sahipleri onurlandırılmış olur.

Sıra, çerağ uyardırmaya gelmiştir. Hazırlık aşamaları tamamlandıktan sonra Cem,"çerağ uyarma" ile başlar. Buna kimi yerlerde "Delil uyarma" denir. Bu eylem, bir ışık yakılmasıdır. Bu, çıra, mum, kandil ya da lamba ile olur. Oniki hizmetliden çerağcı, çerağı uyandırarak cemi başlatır. Çerağ uyararakla, evrenin bir ışıktan doğduğu, dünyada yaşamın, güneş ışığının yeryüzüne düşmesiyle başladığını ve yaratılışın tüm evreleri sembollerle anlatımımızdır. Işık, ilk başlangıçtır ve Tanrının (Yaradan) ilk sözüdür. Yaradan, yeryüzünde her şeyi ışık aracılığıyla yaratmıştır. cemde bu eylem, görselleştirilerek anlatılmaktadır. Çerağcı, Dede'nin gülbankından sonra şu duvazı-imamı okur.

Çün çerağ-ı fahr uyandırdık Huda'nın aşkına
Seyyid-ül Kevneyn Muhammed Mustafa'nın aşkına.
Saki-i Kevser Aliyye-l Mürteza'nın aşkına
Hem Hadice, Fatıma Hayrün-nisa'nın aşkına
Şah Hasan Hulk-i Rıza hem Şah Hüseyin-i Kerbela
Ol İmam-ı Etkiya Zeynel-Aba'nın aşkına.
Musa-i Kazım serfiraz-ı ehl-i hak
Hem Ali Musa Rıza'yı sabiranın aşkına.
Şah Taki-yü ba Naki hem Hasan-ül-Askeri
Ol Muhammed Mehdi-i sahib-liva'nın aşkına.
Pirimiz, Üstadımız Bektaş Veli'nin aşkına
Haşre dek yanan yakılan aşıkân'ın aşkına.
Çerağ (Delil) uyarıldıktan sonra Zakirler, bir ya da en fazla üç Çerağ duvaz-imamı okurlar.

Kudret kandilinde parlayıp duran
Muhammed Ali'nin nurudur vallah
Zuhur edip küffar askerin kıran
Elinde Zülfikar Ali'dir billah.
Elinde Zülfikar, altında Düldül
Kamber önü sıra dilleri bülbül

Hazret-i Fatıma cennette bir gül
Ona sırrım dedi Hak Habibullah.
Zuhur etti İmam Hasan, Hüseyin
Onların nurundan ziyalandı din
Kırk pare bölündü Zeynel-Abidin
Çekeriz yasını hasbeten lillah.
Muhammed Bakır'dan Cafer-i Sadık
İmam Musa Kazım, hem Rıza dedik
Tarikat suyuyla cismimiz yuduk
Hak buyurdu mümin kalbi Beytullah.
Taki, Naki, İmamların civanı
Hasan-ül Askeri cismimin canı
Elinde hücceti sahib-zamanı
Vakti tamam oldu göndere Allah.
Ta ezel ezelden böyle kuruldu
Hariciler bu dergahtan sürüldü
Kün deyince yedi kat yer dürüldü
Bir harf ile bina tuttu Arşullah.
Virani'yem niyazım var üstaza
Elinde Zülfikar hem ehl-i gaza
Binbir dondan baş gösterdi Mürteza
Biz bir bildik, dedik Allah eyvallah.

Kandil geceleri kandil oluruz
Kandilin içinde fitil oluruz
Hakk'ı göstermeye delil oluruz
Bakar kör olanlar görmez bu hali.

-Harabi-

Cemde yerine getirilen hizmetlerden biri de Sakka suyu dağıtılmasıdır. Sakka suyu hizmeti ile Kerbela'da şehit edilen İmam Hüseyin ve Kerbela şehitleri anılır, onların anısına su dağıtılır, cemdeki canların üzerlerine serpilir, mersiye okunur. Aşağıdaki mersiye, ozanın dilinde İmam Hüseyin'in Kerbela'da çektiği acı anlatılmaktadır.

Örnek:

Bugün matem günü geldi
Ah Hüseyin Şah Hüseyin
Senin derdin bağrım deldi
Ah Hüseyin Şah Hüseyin
İllallah Şah, illallah Şah
İllallah, illallah Şahım eyvallah (Bu bölüm, her dörtlük sonrası yinelenir)
Kerbela'nın önü yazı
Yüreğimden çıkmaz sızı
Yezitler mi kırdı sizi
Ah Hüseyin Şah Hüseyin
Bizimle gelenler gelsin
Serini meydana koysun

Hüseyin'le şehid olsun
Ah Hüseyin Şah Hüseyin
Kerbela'nın yazıları
Şehit düştü gazileri
Fatma'nanın kuzuları
Ah Hüseyin Şah Hüseyin
Kerbela'nın önü düzdür
Geceler bana gündüzdür
Şah Kerbela'da yalnızdır
Ah Hüseyin Şah Hüseyin
Hür şehit atından düştü
Kafirler başına üştü
Müminlere matem düştü
Ah Hüseyin Şah Hüseyin
İşte geldi bahar yazlar
Yazı yazlar güzü güzler
Fatman yolların gözler
Ah Hüseyin Şah Hüseyin
Kerbela'nın önü çağlı
Benim ciğerciğim dağlı
Hazreti Ali'nin oğlu
Ah Hüseyin Şah Hüseyin
Atan Ali, anan Fatma
Dert üstüne dertler katma
Didarından mahrum etme
Ah Hüseyin Şah Hüseyin
Fatma'na zülfünü çözer
Ağlayı ağlayı gezr
Müminlerin bağrın ezer
Ah Hüseyin Şah Hüseyin
Gazel oldu bahçe bağlar
Dumanlıdır yüce dağlar
Can Hatayı yanar ağlar
Ah Hüseyin Şah Hüseyin

Deli gönül çok açılıp şad olma
Kerbela'da Şah Hüseyin'e baksana
Nefsine uyup da kakhaha gülme
Ehl-i beyt yastadır gama baksana
Yezid kasteylemedi vermedi suyu
Orada tutuldu Kasım'ın toyu
Sakine ağlıyor ne murat deyu
Fatıma'nın kınasına baksana
Ümmü Gülsüm, Zeynep hep yasta alem
Alemdar Abbas'ın kolları kalem

Takdir-i ezelde böyleydi ilam
Fırat suyu kan ağlıyor baksana
Ümmü Gülsüm, Zeynep çekerler te'sif
Kerbela çölleri İmam'a nasib
Siması peygamber, cemali Yusuf
Al'Ekber'in Leyla'sına baksana
Çok cefaya malik Zeyneb-i Sani
Müseyb Gazi ala onlardan hayfi
Hür şehid de Kerbela'nın kurbanı
Haymegah'ın ateşine baksana
Esiri guş eyle bu dünya cefa
Bunca kahramanlar sürmedi sefa
Ağalar ağası ey Necef Şaha
Harabada Sakine'ye baksana
Kurban/Lokma hizmeti sırasında da Zakirler, bir ya da en fazla üç olmak üzere
kurbanın iniş öyküsünü anlatan ve kurbanı kutsayan duvaz/duvazlar okur.

Örnek:

Ali meydanına bir kurban geldi
İsmail'e inen koça benzettim
Anası meledi bağrımı deldi
İsmail'e inen koça benzettim.
Kadir Mevlam sürme çekmiş yüzüne
Yüz sürelim tırnağına dizine
Koç dergaha gitti düşün izine
İsmail'e inen koça benzettim.
Koçu tekbirledi kırklar birisi
Bir lokmadan kandı cümle yarısı
Emir ayyar belindedir derisi
İsmail'e inen koça benzettim.
Kadir Mevlam kabul etsin koçunu
Bağlıyalım ayağının ucunu
Ali meydanıdır, sorman suçunu
İsmail'e inen koça benzettim.
Ufacık doğrayın, koyun kazana
Mahrum can koymayın, çekin meydana
Kul olayım bu kalemi yazana
İsmail'e inen koça benzettim.
İsmail'e inen koçun örneği
Yalan değil gözümüzün görmeği
İdris'e üsküf oldu tırnağı
İsmail'e inen koça benzettim.
Kul Himmet üstadım, arzular canım
Kurbanla birlikte kaynıyor kanım
Hüseyin'im kabul olsun kurbanım
İsmail'e inen koça benzettim.

Cem için kesilen kurban eti yenildikten sonra Dede, Cem birleme aşamasına geçer.Bunu Gözcü, cemdekilere yüksek sesle bildirir.Herkes, cem birleme düzeni alır. Dede, sırayla Salevat, Mühürleme, Nadi Ali, Bağışlama, İstiğfar /Tövbe duvaz-imamını okur.Böylece cem bitmiş olur.

Örnek:

Hatalar etmişim noksandır işim
Tövbe günahlarımıza estagfirullah.
Muhammed-Ali'ye bağlıdır başım
Tövbe günahlarımıza estagfirullah.
Hasan Hüseyin balkıyan nur ise
İmam Zeynel sır içinde sır ise
Özümüzde kibir, benlik var ise
Tövbe günahlarımıza estagfirullah.
Muhammed bakır'ın izinden çıkma
Yükün cafer'den tut, gayriye bakma
Hatıra dokunup gönüller yıkma
Tövbe günahlarımıza estagfirullah.
Musa-i Kazım'a daim niyazım
İmam-ı Rıza'ya bağlıdır özüm
Eksiklik noksanlık hep kusur bizim
Tövbe günahlarımıza estagfirullah.
Taki ile Naki benziyor aya
Ali emeklerimizi verme zaya
Ettiğimiz kem işlere kötü bed-huya
Tövbe günahlarımıza estagfirullah.
Hasan-Askeri'nin gülleri bite
Mehdi gönlümüzün gamını ata
Eteğimiz yalan, koğu gıybete
Tövbe günahlarımıza estagfirullah.
Can Hatayi'm eder Bağdat, Basra
Böyle güne kaldık, böyle asıra
Ya Ali cömertsin kalma kusura
Tövbe günahlarımıza estagfirullah.
Duvaz-imamlar okunup bittikten sonra sıra Tevhid bölümüne geçilir. Bilenler, meydanın ortasında üçü bacı olmak üzere oniki kişilik bir Tevhid halkası oluştururlar. Diğer canlar da halkaya canı gönülden eşlik ederler. Zakirler tevhid ritmini hızlandırır. Tevhid bölümünde şu deyişler okunur.
Medet hey Allahım medet
Gel dertlere derman eyle
Yetiş ya Ali, Muhammed
Gel dertlere derman eyle.
Allah, Allah, Allah, Allah
Hasan, Hüseyin aşkına
Yardım edesin düşküne
İmam Zeynel'in aşkına

Gel dertlere derman eyle
(nakarat)

İmam Bakır'ın katına
Cafer'in ilm-i zatına
Musa Rıza hürmetine
Gel dertlere derman eyle.
(nakarat)

Şah Taki'nin ve Naki'nin
Askeri'nin ve Kemteri'nin
Yargılamak senin şanın
Gel dertlere derman eyle.
(nakarat)

Var Allah'tan dilek dile
Mehdi sahip zaman gele
Dedemoğlu secde kıla
Gel dertlere derman eyle
(nakarat)

Ol kırkların ceminde
La ilahe illallah
Erenler meydanında
La ilahe illallah
Hak lailahe illallah
La ilahe illallah
Ali mürşid güzel şah
Şahım eyvallah eyvallah
El çaldılar dest-i kefe
Dediler ki cana sefa
Yetiş Muhammed Mustafa
La ilahe illallah
(nakarat)

İmam Hasan meydanda
Şah Hüseyin irfanda
İmam Zeynel zindanda
La ilahe illallah
(nakarat)

İmam Bakır sultanı
İmam Cafer erkânı
Yetiş keremler kânı
La ilahe illallah
(nakarat)

Musa-i Kazım Şah'tır
Daim der Hakka şükür
İmam Rıza bin okur
La ilahe illallah

(nakarat)

Taki, Naki engine
Al'Asker'in dengine
Mehdi resul cengine
La ilahe illallah

(nakarat)

Kalınadı imamlar derdi
Aşkı muhabbet verdi
Derviş Veli'nin virdi
La ilahe illallah

(nakarat)

Tevhidin bitmesinden sonra Miraçlama ve ardından Semah başlar.

Geldi Cebrail çağırıldı
Hak Muhammed Mustafa
Hak seni Mirac'a okur
Davetine kadir Hüdâ.
Evvel emanetim budur
Bir pir-i rehber tutasın
Daimi erkana yatıp
Tarik ile müstakime.
Muhammed sükuta vardı
Yoktur senden bir aziz
Şimdi senden el turalım
Hak buyurdu vedduhuna.
Muhammed belin bağladı
Anda hazır cebrail
İki gönül bir ettiler
Yürüdüler Dergaha.
Vardı Dergah kapısına
Gördü aslan yatar orda
Aslan ande hamle kıldı
Başa da koştur bir fen.
Buyurdu sırr-ı kainat
Korkmasın habibim dedi
Hatemi ağzına versin
Aslan istiyor nişane.
Hatemi ağzına verdi
Aslan oldu anda sakin
Muhammed'e yol verildi
Aslan da gitti nihane.
Vardı Hak'kı tavaf etti
Evvela bunu söyledi
Ne çetin şirin var imiş
Hayli cevreyledi bize.
Gördü bir biçare derviş

Hemendem yutmak diledi
Ali bile olayıdı
Dayanırdı bu cevre.
Ey benim sırr-ı devletim
Sana tabidir Habibim
Eğiliben secde kıldı
Eşiğine kıblegaha.
Doksan bin kelam danıştı
İki gönül dost dostuna
Tevhidi armağan verdi
Yeryüzünde insana.
Kudretten üç hon geldi
Sürü elma baldan aldı
Muhammed destini sundu
Nuş eyledi emrullahı.
Muhammed ayağa durdu
Ümmetini diledi
Cümlesine rahmet olsun
Dedi ağladı Kibriya.
Eğiliben secde kıldı
Hoşça kal sultanım dedi
Kalkıp evine giderken
Yolun uğrattı Kırklara.
Vardı Kırklar makamına
Oturuben oldu sakin
Eğiliben secde kıldı
Eşiğine kıblegaha.
Secdeye indirdi özün
Turablara sürdü yüzün
Cebrail getirdi üzüm
Hasan ile Hüseyin'e.
Anda Selman hazır idi
Şeydullahını diledi
Bir üzüm tanesi koydu
Selman'ın da keşkülüne.
Kudretten bir el geldi
Ezdi engür eylediler
Hatemi ol elde gördü
Uğradı bir müşkül hale.
Canım size kimler derler
Şahım bize Kırklar derler
Cümleden ulu yolumuz
Eldedir küllü varımız.
Birimize neşter vursan
Bir yere akar kanımız

Cümleden ulu yolumuz
Eldedir küllü varımız.
Madem size Kırklar derler
Nedendir eksik biriniz
Selman Şeydullah'a gitti
Ondandır eksik birimiz.
Selman, Şeydullah'tan geldi
Hû deyip içeri girdi
Muhammed esridi coştı
Tacı başından da düştü.
Bundan sonra gelen dizeyle birlikte Kırklar semahı başlar.
Ol şerbetten biri içti
Cümlesi oldu hayran
Mümin müslim üryan büryan
Hep girdiler semaha.
Cümlesi de el çırpıben
Dediler Allah allah
Muhammed de bile girdi
Kırklar ile semaha.
Muhammed de cuşa geldi
Tacı başından attı
Çevresin kırk pare bölüp
Sarıldılar Kırklara.
Şah Hatayi'm vakıf oldu
Bu sırrın ötesine
Hakk'ı inandıramadı
Özü çürük ervaha.

KAYNAKÇA

- Mehmet Yaman, Alevilikte Cem, 1998, İstanbul
- Nejat BİRDOĞAN, Anadolu'nun Gizli Kültürü ALEVİLİK, Berfin yayınları, 2.basım,1994, İst.
- Esat KORKMAZ, Alevilik Bektaşilik Terimleri Sözlüğü, ANT Yayınları, 1993, İst.
- Erdoğan ÇINAR, Aleviliğin Gizli Tarihi, Çiviyazıları yayını, 2004, İst.
- Emel ESİN, Türk Edebiyatı Dergisi, sayı:36, Aralık 1974.
- John Kingsley BİRGE, Bektaşilik Tarihi, ANT Yayını, 1991, İst.